

STRESZCZENIE

Niniejsza praca dotyczy zagadnienia z dziedziny historii i liturgiki prawosławnej, jakim jest tzw. antymins – przedmiot liturgiczny znajdujący się na cerkiewnym ołtarzu, który jest niezbędnym elementem sprawowania Eucharystii. Jest nim płótno z przedstawionym wizerunkiem złożenia Chrystusa do grobu, które zawiera relikwie świętych i symbolizuje ołtarz, często będąc również zamiennikiem ołtarza. Jest to zagadnienie bardzo rzadko opisywane w literaturze. Antymins jest także świadectwem władzy lokalnego biskupa i stanowi swoiste zezwolenie na sprawowanie Boskiej Liturgii w danej świątyni. Bez niego niedozwolone jest sprawowanie nabożeństwa. Pierwszy rozdział pracy, dotyczący zwłaszcza kwestii historycznych, szczegółowo definiuje pojęcie antyminsu oraz skupia się na genezie jego powstania, opisując jego późniejsze losy i rozwój na przestrzeni dziejów chrześcijaństwa. Jednocześnie dokonuje jego historycznej charakterystyki, prezentując zarówno najstarsze zachowane antyminy w historii, jak też pierwsze antyminy pojawiające się na terenie Polski, podejmując się także ich wstępnej analizy. Rozdział drugi podejmuje kwestię ujęcia antyminsu i jego miejsca w liturgii Kościoła prawosławnego. Dokonuje szczegółowej analizy teologicznej antyminsu oraz jego symboliki stołu ofiarnego. Następnie, próbując objaśnić symbolikę Grobu Pańskiego obecną w antyminsie, nawiązuje do genezy kultu Całunu Turyńskiego. Opisuje mało znaną historię Całunu i jego wpływ na liturgiczne użycie antyminsu oraz innych utensyliów liturgicznych, również będących symbolami Grobami Pańskiego. W rozdziale tym znajduje się także analiza obrzędu poświęcenia antyminsu sprawowanego przez biskupa, opierająca się na tekstach liturgicznych i modlitwach wygłaszanych w tym czasie. Rozdział trzeci to studium porównawcze, które na początku opisuje historię powstawania ikonografii i napisów na antyminsach oraz nawiązuje do niektórych wspomnianych już wcześniej faktów. Następnie dokonuje analizy porównawczej historycznych opisów antyminsów wschodnich oraz wybranych antyminsów na terenie PAKP, opisując ich wymiary, materiał, szczegóły widoczne w przedstawieniach ikonograficznych, inskrypcje i wyciągnięte z nich wnioski. Ilustracje i fotografie omawianych antyminsów stanowią rezultat poszukiwań badawczych.

Patryk Cyjano

SUMMARY

This dissertation concerns the issue in the field of history and orthodox liturgy called antimension - liturgical thing located in the altar of the orthodox church which is necessary for celebration of the Eucharist. It is canvas which shows the picture of placing Christ in the grave, contains relics of saints and symbolizes the altar being also a substitute of the altar. The antimension is also the evidence of local bishop's power and in fact it is the permission for celebration of Divine Liturgy in local orthodox church. Celebration of service is prohibited without antimension. The first chapter of the dissertation which concerns historical issues closely defines the term of antimension and focuses on the origin of it by describing its later fate and progress throughout history of Christianity. Simultaneously there is historical characteristic of antimension which shows the oldest preserved antimensions in the history and also first antimensions in the area of Poland with their initial analysis. The second chapter concerns the issue of the place of antimension in the liturgy of the Orthodox Church. There is detailed theological analysis of antimension and its symbolism of sacrificial table. Afterwards there is reference to the origin of worship of the Turin Shroud which tries to explain the symbolism of the Holy Tomb. It describes little known history of the Shroud and its influence on liturgical using of antimension and other liturgical utensils which are also the symbols of the Holy Tomb. In this chapter there is also analysis of rite of sacrifice the antimension which is celebrated by bishop on the basis of liturgical texts and prayers at this time. The third chapter is the comparative study which firstly describes the history of the iconography and inscriptions on antimensions. It refers also to some already mentioned facts. Next is the comparative analysis of historic descriptions of Eastern antimensions and chosen antimensions in the area of Polish Autocephalous Orthodox Church with descriptions of measurements, material, details of iconography, inscriptions and conclusions. Images and photographs of discussed antimensions are the result of the research.

Barbara Gąsior